

Επίκουρος και Οικουμενικές Αξίες

Άρης Χαραλαμπίδης

**Μέσα σ' όλο το σύμπαν,
ένα μικρό κομμάτι,
μπορείς να βελτιώσεις,
Είναι ο εαυτός σου που από κακές επιλογές,
μπορείς να τον γλιτώσεις.**

Σήμερα σ' έναν κόσμο πλήρως παγκοσμιοποιημένο και αλληλοεξαρτημένο και με τις δυτικές κατ' επίφαση αξίες να έχουν εξαπλωθεί σε όλο τον πλανήτη, έχουμε το εξής παράδοξο. Βλέπουμε (λοιπόν) τις αξίες των πρώην και νυν αποικιοκρατών να γιορτάζονται σχεδόν κάθε ημέρα του ημερολογίου, κάποιες ουσιώδεις και κάποιες

ανούσιες π.χ. Παγκόσμια ημέρα κατά του ρατσισμού, να γιορτάζεται στις πιο ρατσιστικές χώρες, παγκόσμια ημέρα για την προστασία του περιβάλλοντος, γιορτάζεται κυρίως στις χώρες που μολύνουν περισσότερο, παγκόσμια ημέρα προστασίας των παιδιών, όταν ξέρεις ότι τα παπούτσια που φοράς τα έκαναν 7χρονα του τρίτου κόσμου και ότι σε κάποιες χώρες προτείνουν την επαναφορά της παιδικής εργασίας.

Η ισονομία, η αυτοδιάθεση και χειραφέτηση των γυναικών χάνει διαρκώς έδαφος, ενώ η κακοποίηση λεκτική ή σωματική κερδίζει και συχνά καταλήγει με μια γυναικοκτονία. Σε πολλές χώρες η αντιμετώπιση της γυναίκας ως ισότιμου μέλους μιας κοινωνίας ανήκει στον χώρο του φαντασιακού, σε πολλά μέρη οι αμβλώσεις έχουν γίνει παράνομες και ούτω καθ' εξής.

Όλες αυτές οι γιορτές αξιών από τις οποίες οι περισσότερες είναι ένα διαρκές ζητούμενο για τον κόσμο, δημιουργήθηκαν από τους δυτικούς, πρώτον προς απενοχοποίηση των προηγούμενων και νυν, άγριων συμπεριφορών από μέρους τους ως αποικιοκράτες, σε άλλα κράτη, έθνη, λαούς γενικότερα, δεύτερον για να αποπροσανατολίσει τον κόσμο από το ότι, η κύρια και μοναδική αξία για αυτούς είναι το χρήμα και πως θα κερδίσουνε περισσότερο, (όταν γνωρίζεις ότι λιγότεροι από χίλιοι Αμερικανοί δισεκατομμυριούχοι κατέχουν περισσότερο πλούτο από το 50% του πληθυσμού των 360 εκατομμυρίων των Η.Π.Α. και ότι 3 εξ αυτών Μασκ - Χ, Μπέζος - Άμαζον, Ζούκενμπεργκ - Meta - Facebook διαθέτουν περιουσία κάτι λιγότερο από 1 τρισεκατομμύριο.)

Τίποτα δεν είναι αρκετό και θα 'ναι πάντα λίγο

Σ' εκείνον που και τ' αρκετό το βλέπει πάντα λίγο.

Κερδίζουν λοιπόν ακόμα και μέσα από το εμπόριο των αξιών, (βλέπε Αγίου Βαλεντίνου, ημέρα της γυναίκας, ημέρα των ζώων, ημέρα του παιδιού) και πολλές άλλες. Ας πάμε λίγο πίσω .

Ο άνθρωπος από την στιγμή που σταμάτησε να είναι νομάς και τροφοσυλλέκτης - κυνηγός, παράλληλα με την κοινωνική ζωή δημιουργούσε πολιτισμό, τότε άρχισαν να εμφανίζονται και κάποιες αφηρημένες έννοιες που συνέβαλαν πολύ στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων αλλά και στην ανάπτυξη του πολιτισμού γενικότερα. Αυτές οι αφηρημένες έννοιες άρχισαν να μετατρέπονται σε διαχρονικές αξίες, κάτι σαν άγραφοι

νόμοι. Από αυτές κάποιες ήταν τοπικού χαρακτήρα και κάποιες οικουμενικές. Κάποιες έσβησαν ή ξεπεράστηκαν από τις συνθήκες με την πάροδο του χρόνου και κάποιες νέες δημιουργήθηκαν.

Πάμε λοιπόν στον τόπο μας. Αρχίζει η φυσική φιλοσοφία να κάνει τα πρώτα βήματα βρίσκοντας το κατάλληλο πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον, παράλληλα και οι σοφιστές ως ρητοροδιδάσκαλοι εκφράζουν απόψεις που ερμηνεύονται ως πρωταρχικές αξίες.

Κι ερχόμαστε στον Επίκουρο και την φιλοσοφία του.

Μελετώντας τη φύση, αλλά και την φύση του ανθρώπου γενικότερα, ήταν ο μόνος που ενσωμάτωσε πολλές από τις αξίες στην φιλοσοφία του, που αποσκοπούσαν στο να καλύψει το νόημα αλλά και σκοπό της ζωής που έχει ο άνθρωπος ως ορμέμφυτο, την **Ευχαρίστηση** (δηλ **Την ηδονή**). Έτσι έγινε πρόδρομος για πολλές γνωστές προοδευτικές αξίες αλλά και πρακτικός εφαρμοστής παλαιότερων ήδη υπαρχόντων, εφόσον εξυπηρετούσαν τον τελικό σκοπό της φιλοσοφίας του που ήταν η **Ευδαιμονία του ανθρώπου**. Ο Επίκουρος μετά από διαρκή μελέτη ανακάλυψε ότι ο άνθρωπος από την φύση του δεν θέλει να πονάει σωματικά και να ταραζεται ψυχικά, άρα ευτυχισμένη ζωή για τον Επίκουρο είναι το νόημα της ζωής.

Ανακάλυψε ότι η ευτυχισμένη ζωή πέρα από την κάλυψη των βασικών και αναγκαίων επιθυμιών, χτίζεται με μια σειρά αξίες με βάση την ωφέλεια και το διαχρονικό περιεχόμενο.

Επίσης μέσα στην μικρή κοινωνία του Κήπου εφήρμοσε, κάποιες άλλες αφηρημένες έννοιες, κάποιους κανόνες και κάποιες πρακτικές κατευθύνσεις, που οδηγούν στην εφαρμογή των αξιών, που σήμερα είναι και παραμένουν ζητούμενο σε πολλές κοινωνίες.

Για τον Επίκουρο οι αξίες έχουν ένα βασικό κριτήριο που είναι το συμφέρον δηλαδή η ωφέλεια και είναι συγκεκριμένες.

Η Ισότητα και η Ισονομία ως αξία μεταξύ των ανθρώπων, ασχέτως φύλου, κοινωνικής τάξης ή φυλετικής διαφοράς ήταν κάτι δεδομένο. Δεν έπαιζε κανένα ρόλο η οικονομική κατάσταση κάποιου για να φιλοσοφήσει ή να διδάξει φιλοσοφία στον **Κήπο**. Γυναίκες φιλοσοφούσαν αλλά και δίδασκαν έχοντας και θέσεις ευθύνης και έχαιραν του σεβασμού των υπολοίπων συνφιλοσοφούντων. Οι δούλοι στον Κήπο στον φιλοσοφικό τομέα είχαν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με όλους τους άλλους χωρίς διακρίσεις. Υπήρχαν αρκετοί ξένοι στον Κήπο και στην πορεία κάποιοι πήραν και τον τίτλο του καθηγεμόνα. Ξένος, κάποιος αλλοεθνής, μη οικείος, φίλος ή γνωστός αν δέχονταν τα δόγματα στον Κήπο ήταν δεκτός.

Η Προστασία και τα Δικαιώματα των παιδιών ως αξία, είναι ζητούμενο σήμερα και ο Επίκουρος τα έκανε πράξη μέσα στον Κήπο, φροντίζοντας τα παιδιά εκλιπόντων φίλων αλλά και ορίζοντας κάποιους φίλους υπεύθυνους για την προστασία και την διαπαιδαγώγηση τους μετά τον θάνατο του.

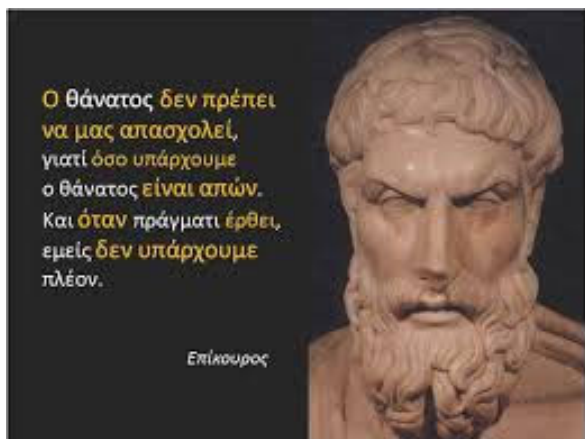
Η Αλληλεγγύη ως αξία μεταξύ των ανθρώπων είναι κάτι γνωστό και αναπτύσσει την ενσυναίσθηση απέναντι στους άλλους, (γνωρίζουμε ότι ο Επίκουρος φρόντιζε για την παροχή τροφής στους μαθητές, μέσα στον Κήπο την εποχή του λιμού, λόγω της πολιορκίας της Αθήνας από τον Δημήτριο Πολιορκητή το 307 π.Χ.). Έτρωγαν και συμποσιάζονταν συζητώντας μέσα στον Κήπο ώστε η μεταξύ τους σχέση να γίνεται στενότερη και δυνατότερη με τον χρόνο. **Η Ανδρεία (το σθένος)** ως αρετή είναι μεγάλη για την επικούρεια σκέψη, γιατί κάνει έναν άνθρωπο τολμηρό και συνεπή στις απόψεις του εφόσον τις έχει τεκμηριώσει, γενναιόδωρο, φιλόπονο, αλτρουιστή, κάτι τόσο αναγκαίο για την **αλληλεγγύη** στον μοναχικό μας κόσμο. Σήμερα με το μεταναστευτικό λόγω πολέμων, κλιματικής κρίσης και τρομακτικής φτώχειας, ίσως είναι η **αξία** που έχει περισσότερο ανάγκη ο κόσμος.

Η Ελευθερία ως αξία. Όλοι γνωρίζετε ότι οι λαοί σε Αμερική και Αφρική ήταν αυτάρκεις, έπαιρναν από την φύση μόνο ότι χρειαζόνταν για τροφή, ένδυση, στέγη και αξιοποιούσαν και το παραμικρό. Με το που πάτησε το πόδι της η Δύση, τους έμαθε την αγοραπωλησία, τους προσηλύτισε στην θρησκεία μέσω των ιεραποστόλων, τους έντυσε για τι δεν ήταν πρόπων για την θρησκεία, τους έδωσε ένα βιβλίο και τους είπε να προσευχηθούν κλείνοντας τα μάτια, όταν τα άνοιξαν είχαν το ιερό βιβλίο αλλά είχαν χάσει την γη τους, τους αποξένωσε από την φύση κι έτσι έχασαν την αυτάρκεια τους, την **ανεξαρτησία** τους και κατ' επέκταση την **ελευθερία** τους.

Ο δυτικός πολιτισμός, έχει έναν ορισμό καταστροφής του άλλου για όφελος δικό κλοπή και εκμετάλλευση κι εξόντωση μαζί

των άλλων των πολιτισμών , αυτός να ωφεληθεί

Η Αυτάρκεια ως πρακτική στον Κήπο, τους έδινε σε υλικό επίπεδο την **ανεξαρτησία**, ως άτομα και ως κοινότητα εν γένει, πράγμα που επιτύγχαναν μέσα από την καλλιέργεια του Κήπου προς τροφή και ανταλλαγή, καθώς και με την αντιγραφή των προς πώληση παπύρων και βιβλίων από τους μαθητές.

Η **αφοβία απέναντι στο θείο** και η **αποκήρυξη του φόβου του θανάτου** ως πρακτικές σε ψυχολογικό επίπεδο, αποδεσμεύουν τον άνθρωπο από γνωστικούς και πνευματικούς περιορισμούς, τους οποίους εκμεταλλεύεται το απανταχού ιερατείο για να τον κρατά δέσμιο με τις αόρατες αλυσίδες του φόβου και της προσδοκίας, της τιμωρίας και της χάρης και τον απελευθερώνουν από μια σειρά φόβους, άγχη και φοβίες για το επέκεινα, αλλά και τις φρούδες ελπίδες μιας καλύτερης ζωής μετά θάνατον, οι οποίες τον πατρνάρουν και καταστρέφουν κάθε ελπίδα να ζήσει μία ήρεμη κι ευτυχισμένη ζωή. Ο Επίκουρος αυτό το επιτυγχάνει με την αποστασιοποιημένη θέση των θεών απέναντι στις παρακλήσεις και προτροπές των ανθρώπων προς λύση των προσωπικών τους θεμάτων, αλλά χρησιμοποιώντας αυτούς ως πρότυπα μακαριότητας μιας ευδαιμονικής ζωής, αλλά και με την άφοβη στάση και το παράδειγμα των τελευταίων του στιγμών, πίνοντας κρασί και συζητώντας με φίλους μαθητές, απέδειξε τα λεγόμενα του περί θανάτου. Άρα η **αυτάρκεια** από την μια και η **αφοβία απέναντι στο θείο** με την **αποκήρυξη του φόβου του θανάτου** από την άλλη, συντείνουν στην πρακτική εφαρμογή της **Ελευθερίας**

**Ο φόβος κι ελπίδα, είναι τα δυο στοιχεία
Που σε κρατάνε στην ζωή, χωρίς ελευθερία**

Φύση - Περιβάλλον ως αξία, ο Επίκουρος έχοντας μελετήσει την φύση, αντιλήφθηκε ότι η συμβίωση ανθρώπου και φύσης είναι όχι μόνο απαραίτητη για την επιβίωση του αλλά και σημαντική για την ψυχική του ηρεμία. Σκεφτείτε να ζείτε σ' έναν τόπο γεμάτο σκουπίδια και μολυσμένο, τι ταραχή προσφέρει αυτή η εικόνα στην ψυχή και λόγω μόλυνσης και σωματικό πόνο. Σήμερα που βλέπουμε τις θεομηνίες να περνούν τα σύνορα βλέπουμε πόσο δίκιο είχε ο Επίκουρος και οι επικούρειοι που υποστήριζαν ότι πατρίδα είναι όλη η γη και όχι μια κοιτίδα. Αλλά μέσα στην **φύση** υπάρχει εγγενής και η αξία της αποδοχής της **διαφορετικότητας**, φυσικά χωρίς εξάρσεις και τυμπανοκρουσίες ή στείρους αποκλεισμούς σε μονομέρειες.

**Σήμερα έχουμε πόλεμο, ανθρώπου με την φύση
Μα αν νικήσει ο άνθρωπος, ζωή θα απεμπολήσει**

Η Αλήθεια και η διαρκής αναζήτηση της ως αξίας, έξω από μύθους και μεταφυσικές εξηγήσεις και μέσα από την εμπειρική προσέγγιση μέσω των αισθήσεων, την παρατήρηση, την μελέτη της φύσης και του ανθρώπου ως βασικού παράγοντα, είναι και παραμένει ζητούμενο, ειδικά σ' έναν κόσμο όπου τα **M.M.E.** και τα **social media** με την ισχύ που κατέχουν παρουσιάζουν την δική τους αλήθεια.

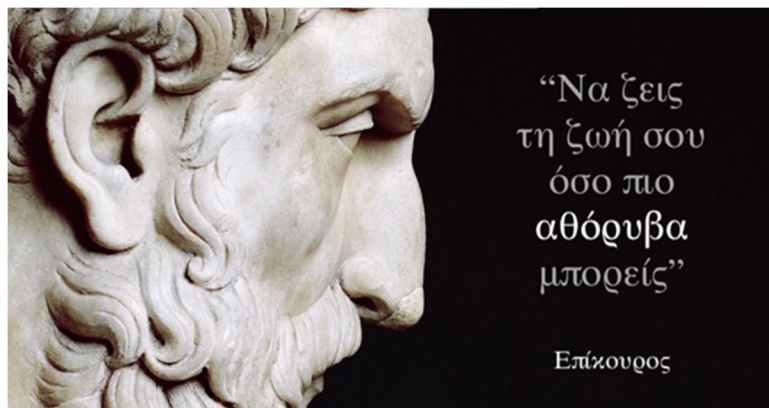
**Εκεί όπου ο έξυπνος, έχει αμφιβολία,
Εκεί η αυτοπεποίθηση, στοιχειώνει την βλακεία**

Ενώ σήμερα που όλοι θεωρούν μεγάλη **αξία** και αναζητούν την **αθανασία** μέσω της **φήμης**, ο Επίκουρος έδωσε άλλη πρακτική χροιά **στην Αθανασία**, των αγαπημένων

εκλιπόντων, συγγενών ή φίλων όχι μέσω της φήμης αλλά μέσω της μνημόνευσης και της απονομής τιμών στο πρόσωπο τους και το έργο τους ετησίως. Το έκανε άλλωστε και ο ίδιος ο Επίκουρος όσο ζούσε και ζήτησε να τηρηθεί και μετά τον θάνατο του και για τον ίδιο.

Μέσα από μνήμες χαρωπές, περνάει η αθανασία

Κι όχι απ' αθάνατης ψυχής, την κάθε δοξασία

Για τον Επίκουρο το να ζεις **Ήρεμα κι Αθόρυβα**, (**λάθε βιώσας**) χωρίς όλα αυτά που θα σου προξενούσαν ανησυχίες, φόβους ή πόνους ήταν βασική επιλογή, μια πρακτική κατεύθυνση. Έτσι λοιπόν βλέποντας κι έχοντας μελετήσει τον άνθρωπο και την πολιτική, πρότεινε να απέχει κάποιος απ' τα πολιτικά δρώμενα, διότι προξενούν απίστευτες ανησυχίες στον άνθρωπο, έτσι βλέπουμε ότι η απολίτικη στάση του Επίκουρου, είναι μια καθαρά πολιτική επιλογή, διότι αυτός που θα ασχοληθεί με το κυνήγι της εξουσίας θα πρέπει να το κάνει με τους κανόνες της πόλης, κάτι ασύμβατο με την κοσμοθέαση του Επίκουρου και τις αξίες του Κήπου γενικότερα. Εάν όμως κάποιος θέλει να ασχοληθεί, καλό θα ήταν ως σύμβουλος κάποιου πολιτικού, αλλά και πάλι, εφόσον γνωρίζει ότι μετέχοντας ως πολιτικός ο ίδιος, θα μπορούσε να αποτρέψει ένα μεγαλύτερο κακό για το σύνολο, τότε εξυπακούεται πως πρέπει να ασχοληθεί.

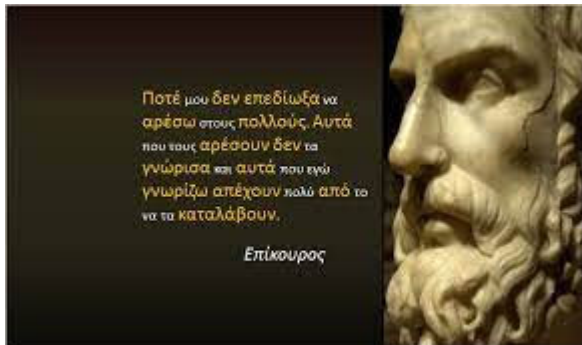
Στις βασικές αρετές της φιλοσοφίας ο Επίκουρος έδωσε την χροιά της σταθερής αξίας που δεν χάνεται με τον χρόνο.

Έτσι μία αδιαμφισβήτητη αξία είναι και η **Δικαιοσύνη**, την οποία έχει περί πολλού ο Επίκουρος (**ήθελε το δίκαιο να είναι πάντα σύγχρονο με το κοινό περί δικαίου αίσθημα και να αλλάζει όταν το ξεπερνούν οι συνθήκες**) και αυτό το βλέπουμε μέσα στα γραπτά του όσον αφορά το δίκαιο μέσα στις σχέσεις των ανθρώπων γενικότερα. Θεωρούσε ότι η συμβίωση των ανθρώπων μεταξύ τους ως ένα κοινωνικό

σύνολο μπορούσε να επιτευχθεί με ένα κοινωνικό συμβόλαιο, που αποβλέπει στο βασικό κριτήριο της ωφέλειας, **του μην βλάπτεις και μην βλάπτεσαι.**

Κοινό δικαίον αίσθημα να έχεις οδηγό

Κι έτσι θα έχεις δίκαιο, σύγχρονο κι ενεργό

Η αρετή Σωφροσύνη, η γνωστή σήμερα ως **Εγκράτεια**, είναι μία μεγάλη αξία για τον Επίκουρο. Η εγκράτεια βοηθά στην ορθή διαχείριση των επιθυμιών μέσα από μία σειρά λογικών σκέψεων που καταλήγουν στην απόρριψη των άχρηστων και βλαβερών και στην μεγαλύτερη απόλαυση των φυσικών και αναγκαίων επιθυμιών. Σήμερα παρά ποτέ είναι έντονα ζητούμενο λόγω του παραλογισμού των επιθυμιών.

Τι να τα κάνεις χίλια δυο, αν δεν τ' απολαμβάνεις

Ζήσε ήρεμα κι αθόρυβα, καλά προτού πεθάνεις

Η Φρόνηση ως αρετή δίνει μέτρο στον επικούρειο άνθρωπο να λειτουργεί με σύνεση και λογική σκέψη σε κάθε στιγμή της ζωής και σύμφωνα πάντα με τις αξίες του.

Τέλος για τον Επίκουρο υπέρτατη αξία είναι η **Ανθρώπινη ζωή**, γιατί ως ευκαιρία είναι μοναδική, **δεν ξαναγεννιόμαστε στον αιώνα τον άπαντα** έλεγε, γι' αυτό και έδινε κατευθύνσεις για μια καλή κι ευτυχισμένη ζωή χωρίς εξάρσεις και μεταπτώσεις, επίσης ήταν κατά της αφαίρεσης της ζωής, δικής του (**αυτοκτονία**) ή άλλων γιατί το θεωρούσε κάτι αντίθετο στη φύση και ότι η ζωή του καθενός μπορούσε να βελτιωθεί μέσα από κανόνες και κατευθύνσεις, άρα η ευτυχία είναι άχρηστη όταν δεν υπάρχουν να την ζήσεις.

Βέβαια ως επιστέγασμα όλων αυτών ο Επίκουρος μας δίνει την **Φιλία μια αυταξία**, ως το μοναδικό αθάνατο διαχρονικό αγαθό που μπορούμε να κατανοήσουμε, γιατί πάνω σε μια φιλία ως θεμέλιο χτίζεται η **Εμπιστοσύνη** μεταξύ των ανθρώπων. Ο Επίκουρος έλεγε « **Δεν θέλω να φέρεις την περιουσία σου στον Κήπο αλλά να**

μου δώσεις την βεβαίωση πως όταν χρειαστώ την βοήθεια σου, θα βρίσκεσαι εκεί. »

**Είναι η ζωή μας θάλασσα μεγάλων προβλημάτων
Σχεδιά είναι ο φίλος εν μέσω των κυμάτων
Σαν την σβηστήρα λειτουργεί και η εμπιστοσύνη
Με κάθε λάθος και αυτή μικρότερη θα γίνει**

Άρα σ' αυτή την βάση μπορούν να σταθούν και να ακμάσουν όλες οι αξίες του ανθρώπου μαζί γιατί λειτουργούν συμπληρωματικά η μία με την άλλη.

**Εγώ για τις ιδέες μου, ποτέ δεν θα πεθάνω,
γιατί αυτές αλλάζουνε, λάθος μπορεί να κάνω,
αλλά με τις αξίες μου, ποτέ δεν κάνω πίσω
αυτές θα υπερασπιστώ, γι' αυτές θα πολεμήσω**

Σήμερα που οι δυνατοί της γης δεν δίνουν στις αξίες καμία ευκαιρία κι όλες καταπατούνται παράφορα σε κάθε σημείο του πλανήτη, πρέπει ο καθένας μόνος του να τις κάνει πράξη μέσα στον κύκλο του και να τις εντάξει στην καθημερινότητα του για να έχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα γι' αυτόν αλλά και ως παράδειγμα προς του άλλους όπως έκανε και ο ίδιος ο Επίκουρος.

**Αδίκως εγώ πέρασα πάνω, απ' της γης την πλάτη
Αν για του κόσμου το καλό, εγώ δεν κάνω κάτι**

Άρα η επικούρεια φιλοσοφία ως μια φιλοσοφία, επιτρέψτε μου να χρησιμοποιήσω μια έκφραση του συρμού, ατομικής ευθύνης, γιατί ο καθένας αποφασίζει να κάνει κάποιες επιλογές- υποχρεώσεις απέναντι στον εαυτό του, με θετικά αποτελέσματα στον ίδιο αλλά και στους γύρω του, έχει σαν συνέπεια να γίνεται μια φιλοσοφία έντονα κοινωνικού περιεχομένου αφού οι αξίες που αντιπροσωπεύει είναι ένα διαρκές ζητούμενο από την σημερινή παγκόσμια κοινωνία.

**Αλήθεια, Ελευθερία, είναι απαιτητικές
Γι' αυτό σαν ερωμένες, δεν βρίσκουν εραστές.**

Ευχαριστώ